

Підсумовуючи вищезазначене, можна з впевненістю стверджувати, що бандуристи Харкова активно й гармонійно впроваджують в своїй концертно-педагогічній діяльності компоненти традиційного та інноваційного, що знаходять вираження в постійній взаємодії між собою, в збагаченні та створенні нового культурного продукту.

Список використаних джерел

1. Богдана Стандара. Популярна музика для бандури та інших інструментів. URL: <https://www.facebook.com> (дата звернення: 24.03.2020).

О. А. Стасевська,
канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0003-1415-7984

СТАТУС СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА УМОВ РЕФОРМУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Університети з моменту їх виникнення в Середньовіччі були найважливішими культурними центрами європейських країн, вони не лише давали освіту, а й формували еліту – носія духовного потенціалу європейської культури, у них панувала атмосфера вільнодумства, пріоритет духу над прагматикою повсякденної реальності. Водночас університет, будучи інститутом відтворення й трансляції культури, у своїх моделях завжди віддзеркалював специфічні особливості соціально-економічного розвитку власної країни, людського капіталу та національної культури, а також специфіку розуміння та інтерпретації загальнокультурних цінностей. Постсучасність ставить перед університетом нові виклики, вимагає неминучої трансформації всього освітнього процесу, який був сформований протягом тисячолітньої історії існування [1].

Трансформаційні реалії сучасного українського суспільства наочно виявляють односторонність техногенної парадигми розвитку всіх сфер суспільного життя, що й зумовлює актуалізацію соціогуманітарної складової університетської освіти, як важливого чинника процесу модернізації країни. Ми вже зауважували в попередніх публікаціях, що стратегічні пріоритети

розвитку нашої держави зумовлюють підвищену увагу до вищої освіти як соціального інституту, який передусім спрямований на підготовку інтелектуальної та культурної еліти суспільства. Проте за сучасних умов реформування вищої освіти вбачається загроза втрати балансу спеціальної та гуманітарної складових освіти, гуманістичної сутності освітнього простору, зниження статусу соціогуманітарних наук, які вибудовують смисложиттєві дороговки у сповненому невизначеностей світі [2].

Гуманітарна роль університетської освіти в суспільстві була предметом уваги видатних мислителів: В. Гумбольдта, К. Ясперса, Х. Ортегі-і-Гассета, М. Хайдеггера, Д. Белла, П. Друкера, В. Іноземцева, М. Кастельса, Е. Тоффлера та ін. Вагомий внесок в осмислення соціогуманітарної складової вищої освіти здійснено такими українськими науковцями, як В. Бакіров, В. Астахова, В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Зубрицька, В. Кремень, С. Квіт, М. Култаєва, О. Мещанінова, С. Пролєєв, С. Савчук та ін.

Роль соціогуманітарних наук у сучасному суспільстві, зокрема в освітньому просторі, часто применшують через те, що вони не мають безпосередньо прикладного значення. Однак ми вважаємо недалекоглядним та шкідливим такий підхід, оскільки гуманітарна місія університету, як відомо, полягає не тільки в підготовці фахівця з високим рівнем знань, а й у формуванні особистості. Зберігати і розвивати університети як провідні центри поширення та розвитку культурних цінностей сьогодні, безумовно, непросто, на що впливає безліч зовнішніх і внутрішніх факторів, часто негативного характеру. Сучасна українська система вищої освіти має ті ж риси та хвороби, що й суспільство. У нашій країні існує реальна небезпека втрати університети як масштабні культурні центри та позбутися особливої культури університетської освіти. Українське суспільство на чолі із відповідними владними інститутами просто охоплена реформаторським ентузіазмом, з яким, не знаючи втоми, ламають і переробляють навіть те, що прекрасно служило та служить державі, суспільству, культурі, людям. Здавалося б варто тільки радіти тому, що життя не стоїть на місці, і чекати добродійних змін. Але все частіше відвідують сумніви, наскільки виправдані, продумані й відповідальні ті перетворення, що відбуваються в системі вищої освіти?

Процес вихолощення соціогуманітарної компоненти відбувається паралельно з процесом прагматизації університетської освіти та застосуванням уніфікованих стандартів й «компетентностей». Отже, на наш погляд, сьогодні вкрай актуальним є переосмислення та затвердження на новому рівні значущості соціогуманітарного блоку знань для формування фахівців висо-

кої кваліфікації. Загальновідомо, що університетську освіту не можна розглядати як передачу і засвоєння набору фактів, навичок і алгоритмів у вирішенні суто професійних завдань, вона являє собою двоєдиний складний процес формування морально зрілої особистості та фахівця, озброєного сучасними знаннями в конкретній сфері життєдіяльності. Метою будь-якої освіти є розвиток особистості, формування суспільства, в якому людина вміє критично, самостійно та перспективно мислити, а не підготовка натовпу функціоналів з високим рівнем конформності, якими легко маніпулювати. Безперечними «помічниками» в реалізації цього завдання виступають такі навчальні дисципліни, як філософія, історія, культурологія, психологія, політологія, соціологія, філософія права, економічна теорія, етика, естетика та ін. По-перше, вони навчають людину не просто критично та самостійно мислити, а й прищеплюють здатність до аргументації своєї позиції. По-друге, дозволяють всебічно розвиватися. По-третє, надають уміння виявляти різного роду проблеми (світові, у масштабах країни, у межах регіону, міста, селища та ін.), прогнозувати їх та шукати шляхи усунення. По-четверте, формують моральну основу людини. По-п'яте, розкривають творчий, інтелектуальний, комунікативний потенціал особистості. Висловлюючись образно: соціогуманітарні дисципліни дозволяють молодій людині «прорватися» крізь невтримний безсистемний потік інформації до знання скарбниць культури, та формують національну ментальність, систему цінностей та моральних пріоритетів.

На наш погляд, створюється враження, що в сучасному реформуванні університетської освіти переважають економічні та гносеологічні орієнтації, але недооцінюється аксіологічний її сенс. Звичайно, суспільство потребує висококваліфікованих фахівців, але не менш важливим є те, яким буде їх особистісний, гуманістичний потенціал. Одним з головних досягнень нашої освіти традиційно були фундаментальність, системність, світоглядна панорама. Випускники університетів завжди становили кістяк вітчизняної інтелігенції, кращими якостями якої були гуманістичні позиції, громадянськість, схильність до моральної саморефлексії, глибока пошана до краси тощо. Українська інтелігенція традиційно несла потенціал творчого культурного, особистісного розвитку країни, сприяла не тільки успадкуванню, а й поглибленню культурного доробку народу. Хіба припустимо «розлучатися» з цією традицією, не підтримувати її саме зараз, коли в нашому суспільстві настільки сильно відчувається дефіцит соціальної, моральної, естетичної та художньої культури, коли поширюється хвороба ціннісного нігілізму, культурний простір заповняє масова культура, економічний та

політичний прагматизм і культ насильства переважають над мораллю, коли практично відсутня повага до гідності людини? У міністерських кабінетах складаються нові освітні стандарти, згідно з якими соціогуманітарні, загальноосвітні дисципліни витісняються на узбіччя навчальних програм. За новими стандартами залучення студентів до проблем духовної культури людини, етики, естетики передбачається тільки відповідно до профілю спеціалізації, тобто виключно з пізнавальними, але не світоглядними, ціннісно-орієнтовними завданнями. Якщо рух в цьому напрямку триватиме, то вся наша наукова, державна, політична, економічна та ін. еліта через п'ять-десять років буде характеризуватися повною відсутністю системної гуманітарної освіти, що, безсумнівно, позначиться й на результатах професійної діяльності, і на всьому гуманітарному потенціалі суспільства.

Університетська освіта покликана готувати не операторів, що діють у певній галузі, а насамперед особистостей, налаштованих на творчість, здатних до неї, на вміння знаходити оригінальні рішення, які відчувають необхідну міру поєднання традиції і новаторства, тобто володіють часткою нормального культурного консерватизму. Упевнено можна стверджувати, що першочерговими завданнями є зміна (підвищення) статусу соціогуманітарних дисциплін в освіті, удосконалення методики та оновлення методології їх викладання в освітніх закладах. В іншому випадку ми ще довго будемо йти шляхом спонтанного розвитку.

Список використаних джерел

1. Барнетт Р. Осмысление университета. Образование в современной культуре / Белорусский государственный университет. Центр проблем развития образования БГУ; под ред. М. А. Гусаковского. Минск : Пропилей, 2001. 128 с.
2. Стасевська О. А., Уманець О. В. Етична складова соціальної місії університету. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків : Право, 2018. № 4 (39). С. 143–155.

Міністерство освіти і науки України

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Кафедра культурології

**ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ**

**(до 30-річчя кафедри культурології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого)**

Тези доповідей учасників
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 16 квітня 2020 р.)

Харків
«Право»
2020

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:
*А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой,
О. В. Уманець, О. А. Стасевська, В. М. Пивоваров*

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори

Д85 **Духовна культура України перед викликами часу** (до 30-річчя кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого) : тези доповідей учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 квіт. 2020 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой, О. В. Уманець, О. А. Стасевська, В. М. Пивоваров]. – Харків : Право, 2020. – 210 с.

ISBN 978-966-937-980-1

Збірка містить тези доповідей учасників III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України перед викликами часу (до 30-річчя кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого)», в яких висвітлені актуальні проблеми духовного буття України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

ISBN 978-966-937-980-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ПЕРЕДМОВА

На початок XXI ст. усе очевиднішими стають «виклики сучасного світу», які стосуються культури як сфери матеріального і духовного надбання суспільства, ціннісного та творчого досвіду індивіда. Духовна культура є фундаментальним поняттям будь-якої цивілізації, вона не менш важлива як основа ідентифікації окремої людини, так і соціуму загалом.

Криза, яку переживає сучасна культура, характеризується глобальним характером. Безперечно, світ за останні десятиліття має вагомі здобутки в царині терпимості щодо інших культур. Проте толерантність, політкоректність, мультикультуралізм як принципи нової реальності XXI ст., на жаль, повною мірою не виявили свою абсолютну дієвість. Тому науковці, суспільно-політичні діячі визнають подолання духовної кризи сучасності важливою проблемою в забезпеченні національної та глобальної безпеки. Про це свідчать численні ознаки, які все помітніше стали виявляти себе останніми роками в різних сферах життєдіяльності людини та суспільства. Це стосується і геополітики, у якій досить широко й ефективно використовуються новітні технології; і ставлення людини до природи, яка вже почала активно реагувати на руйнівну техногенну діяльність людства; і відносини між країнами, у яких на догоду корпоративним інтересам порушуються прийняті раніше норми міжнародного права; і найголовніше – це стосунки між окремими особами, у яких усе більше виявляються агресивність, жорстокість, байдужість, лицемірство, що стає майже визнаною нормою громадської поведінки.

Перед українським суспільством XXI століття постала низка викликів, які складно вирішити: руйнування ціннісних основ культури; домінування споживацького способу життя і світогляду; егоцентризм у ставленні до людини і природи, наслідком чого стало катастрофічне руйнування біосфери, знищення природного ландшафту, забруднення атмосфери і світового океану, наростання надзвичайно швидкої, а відтак, небезпечної деструкційної зміни умов навколишнього середовища глобального і локального масштабів; гіпертрофована лібералізація стосунків між людьми, нівелювання моральних норм соціальної поведінки, деградація таких понять, як «честь», «совість», «гідність», «порядність», «благородство»; девальвація сімейних цінностей і родинних стосунків, зниження відповідальності за долю дітей, батьків; безпрецедентне зниження цінності людського життя, зростання агресивності та жорстокості; розвиток культу матеріального збагачення і користюлюбства,

ЗМІСТ

Передмова	3
-----------------	---

ТРИБУНА НАУКОВЦЯ

Сердюк О. В. До 30-річного ювілею кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	5
Герасіна Л. М., Требін М. П. Конфлікт або діалог культур? Витоки і форми ціннісної конфронтації	9
Дзьобань О. П. Ідентичність особистості в умовах тотального технологічного контролю	12
Дорошенко В. О. Сучасні тенденції розвитку українського театру анімації	15
Квіткін П. В., Дятлова І. В. Морально-етичні якості особистості військового керівника: актуальні проблеми формування в умовах сучасних загроз і викликів	18
Коновалова І. Ю. Музично-художні та науково-теоретичні ідеї в концептосфері творчості Я. Ксенакіса	22
Лозовой В. О. Українська культура перед викликами ХХІ століття	24
Лозовой В. О. Леся Українка в українській культурі	27
Перевалова Л. В., Окладна М. Г. Правове регулювання інформаційних відносин у мережі Інтернет у контекст інтеграції України в європейський простір	29
Прудникова О. В. «Людина інформаційна» у сучасних соціокультурних умовах	32
Шило А. В. Судьби Античності в європейській культурі	36
Байдак Т. М. Еволюція моделей зв'язків з громадськістю: від хайпу до довіри	37

Бринов В. В. Моральність відносин між багатими і бідними з точки зору християнського реалізму	40
Голубінка Х. М. Духовно-творча діяльність хору «Осанна» церкви Св. Анни міста Борислава (до 25-річчя заснування)	43
Гордійчук О. О. Входження України до ЄС як національний інтерес і необхідна умова для трансформації в модерну державу	46
Доброєр Н. В. Вишиванка як символ національної ідентичності в просторі сучасної української культури	48
Колеснікова М. Л. Традиції та новації у хоровій творчості Л. Дичко	51
Меліхова Ю. А. Жінка зі зброєю: емансипована жіночність чи гендерна девіація?	54
Мислович Л. М. Володар Дум (М. Ломоносов у період навчання в Києво-Могилянській академії)	58
Панько О. І. Моральні аспекти гендерної ідеології: релігійна оцінка	61
Пивоваров В. М. Український правопис як закон нашого часу	64
Попова Л. Є. Традиції українського підголосся в національному музичному мистецтві	69
Савченко Г. С. Принципи оркестровки у творах В. М. Птушкіна	72
Сідак Л. М. Про пандемію як лакмусовий папір моральної кризи в сучасному світі	73
Слюсаренко Т. О. Синтез традиційного та інноваційного в концертно- педагогічній діяльності бандуристів Харкова (перші десятиліття ХХ ст.)	77
Стасевська О. А. Статус соціогуманітарних дисциплін за умов реформування університетської освіти	80

Наукове видання

**ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ
(до 30-річчя кафедри культурології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого)**

Тези доповідей учасників
III Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2020 р.)

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. А. Федосєєвої*

Підписано до друку з оригінал-макета 14.04.2020.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 11,16. Ум. друк. арк. 12,2. Вид. № 2503.
Тираж 110 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, Україна, 61002
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-28-80